

O GARNITURĂ DE BIJUTERII DIN AUR ATRIBUITĂ VORNICESEI MARIA BURADA

de DORINA TOMESCU

Aflată în colecțiile Tezaurului istoric în urma unei achiziții, garnitura de bijuterii alcătuită din: colier, broșă și cercei din aur, ornamentate cu busturi feminine sculptate în coral, a suscitat de la început interesul nostru, fiind atribuită vornicesei Maria Burada.

Printr-o fericită coincidență s-a păstrat la Muzeul Național de Artă un portret al vornicesei, lucrare realizată de italianul Giovanni Schiavoni, în care aceasta este pictată cu colierul din garnitura mai sus menționată, lucru care a facilitat cercetările noastre.

Dar cine a fost Maria Burada?

Dintr-un tablou de epocă, ne privește peste ani o femeie încă tânără, brunetă, îmbrăcată într-o rochie somptuoasă garnisită cu dantelă, și cu un decolteu mare; pe brațe poartă un șal roșu cu alb, ornamentat cu motive florale și geometrice policrome. Pe cap are flori din dantelă în culori pastelate și pene verde-albăstru. La gât se observă colierul din garnitura achiziționată de noi.

Pictura este realizată în maniera primei jumătăți a secolului al XIX-lea. Era perioada când influența occidentală, în special a culturii franceze, în țările române devine din ce în ce mai puternică. Într-un răstimp destul de scurt întreaga viață spirituală s-a modificat, grăbindu-se astfel să se racordeze pulsului european¹.

Din punct de vedere al model caftanul, giubeaua și ișlicul trăiau cele din urmă clipe de strălucire, haina nemțească fiind aceea care revizua vechile deprinderi. În materie de modă putem spune că bărbații erau mai conservatori în comparație cu femeile².

Astfel, Ion Ghica descriind un bal la București în anul 1827³ ne lasă tabloul comic al boiernașilor care, fiind încă îmbrăcați la acea dată după dichisul oriental se încumetau totuși să danseze în stilul nou: poloneza, parola, valsul. Cuconițele erau însă gătite după moda imperiului cu capul gol, cu panglici și cu flori, aveau rochiile garnisite pe poale cu fionguri de panglici și de stofă.

Numeroși artiști, în trecere spre Rusia se opreau în țările române și pictau portretele personalităților cu vază ale vremii.

De obicei, portretele se executau după dorința clientului. Că lucrurile se petreceau așa ne-o demonstrează în mod clar un folieon apărut în "Albina Românească" la 1844⁴ intitulat "Portretul damelor".

Autorul începe prin a se întreba cu prefăcută nevinovăție: "Oare di ce portretele damelor sunt așa rar asemănătoare cu originalul? și răspunde: pentru că zugravii găsesc greutăți cu una ca cu toate".

Greutățile constau în aceea că "dama" nu vrea să se lase interpretată așa cum arăta, că se dorește a fi înfățișată după gustul ei.

Artistul s-a văzut astfel, nevoit să aștearnă pe pânză, aproape întreaga casetă cu bijuterii a cucoanei, să etaleze pe larg șaluri, turbane, pălării, flori, medalioane, lanțuri, broșe, în esență să nu omită nimic⁵.

În scurt timp gustul pentru portret a cucerit întreaga protipendadă și unii din pictorii străini rămân la noi, continuând să îndrume sau să predea desenul în școlile statului, cum este și cazul pictorului Giovanni Schiavoni.

Miniaturist, gravor și pictor, Schiavoni s-a născut în 1804 la Trieste într-o familie de pictori. În 1837 îl găsim la Iași ca titular al secției de "zugrăvitură" a Academiei Mihăilene, fiind numit în acest post de Gheorghe Asachi⁶.

În anul 1843, pictorul Schiavoni părăsea Iașul pentru a se stabili la Veneția, unde de altfel a și murit în anul 1848⁷.

Din cei câțiva ani ai prezenței sale la Iași ne-au rămas mărturii ale unei intense și prețioase activități artistice. Pe vorniceasa Maria Burada, ca de altfel, și pe soțul ei, vornicul Tudurachi, i-a pictat în anul 1840.

În acest sens avem mărturia fiului lor Teodor Burada, care în anul 1897⁸ oferea cele două portrete ale părinților săi pinacotecii din Iași. El spunea într-o petiție adresată Ministerului Instrucțiunii: "posedând două portrete lucrate în oleu pe pânză în anul 1840 de Schiavoni... v-aș ruga... dacă găsiți de cuviință că merită a fi cumpărate pentru pinacoteca din Iași..."⁹.

Maria Burada a fost fiica serdarului Chiriac Isăcescu și s-a născut în 1812. S-a căsătorit cu vornicul Tudurachi Burada (1800-1866), din Odobești, unul dintre cei mai cunoscuți oameni de cultură din Moldova.

În anul 1831, Maria Burada deschide și conduce, împreună cu soțul ei "cel dintâi pension de nobile demoazele pentru fiicele de boieri, unde se învăța franceza, greaca și muzica"¹⁰. Vornicul Tudurachi Burada a fost un înalt demnitar, cu o educație demnă de invidiat. A fost membru al divanului domnesc, primar al Iașilor¹¹, președinte al tribunalului criminal, avocat etc. În același timp era un bun pianist și chitarist. A fost cel dintâi profesor de pian și chitară, iar în 1829 chiar elaborează un manual intitulat "Gramatica românească de note pentru fundamentul chitarei, compusă după cea europeană de Teodor Burada, sluger, anul 1829, Eși". Casa Mariei și a lui Tudurachi Burada era un adevărat lăcaș de cultură. Aici pentru prima oară s-a cântat muzică clasică: Beethoven, Mozart, Mendelshon, Haydn și alții. La seratele muzicale ale Casei Burada a luat parte și Francisc Caudella¹².

Moștenind geniul familiei, Teodor T. Burada (1839-1923), fiul Mariei și al vornicului Tudurachi, a fost muzicolog, folclorist și teatrolog¹³.

El s-a ocupat și cu scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir și în general și-a consacrat întreaga viață ridicării și afirmării poporului român.

Garnitura de bijuterii care a aparținut vornicesei Maria Burada este formată din: colier, broșă și cercei (inventar 142.143/a-d).

Colierul este format din patru medalioane ovale, din foale de aur, adâncite concav, având în mijloc câte un bust de femeie, în miniatură, din coral, așezat pe câte un soclu din aur decorat cu motiv vegetal. Două femei cu părul strâns în coc, celelalte două cu părul scurt și ondulat. Fiecare medalion este înconjurat pe margine cu patru volute sudate așezate astfel: câte una deasupra bustului de coral și sub bust; de asemenea există câte un element decorativ la dreapta și la stânga fiecărui medalion. Busturile sunt prinse cu câte două nituri pe spatele medalionului.

Cele patru medalioane sunt unite între ele cu câte două trese din fire de aur de altă culoare, ca și de altfel și cele patru socluri din medalion. În total sunt 8 trese prinse câte două la fiecare capăt prin anouri de medalioane. Se închide cu șlos. Are următoarele dimensiuni: L=440 mm., L medalion=46,5 mm; l medalion=34,2 mm; G=30,01 mm. S-a folosit aur cu titlul de 500 ‰

Broșa este identică medalioanelor din colier; se închide cu ac simplu. Pe acul de prindere este un ponson de meșter (indescifrabil) (T?). Dimensiuni: L=48,3 mm; l=34,6 mm; G=6,03 gr. Aurul folosit are titlul de 583‰.

Cerceii sunt alcătuiți din elemente asemănătoare. Fiecare cercel are 2 medalioane ovale inegale, mult alungite și adâncite concav, așezate astfel: cel mai mic deasupra celui mai mare. Au decor cu volute la capetele diametrelor mari. În medalionul mic este câte o floare din aur prinsă cu nituri pe dos, iar în medalionul mare câte un bust de femeie din coral, cu părul scurt ondulat. Cele două elemente (medalioanele) se leagă unul de celălalt printr-un anou mic. Se închid cu tortița obișnuită.

Dimensiuni: l=77 mm; l=15,3 mm; G totală=8,63 gr. Sunt confecționați din aur cu titlul de 500‰.

Și totuși aceste piese nu sunt singulare, pentru că un colier și o broșă (aproape) identice împodobesc chipul Elenei Alecsandri¹⁴ într-un tablou aflat de asemenea la Muzeul de Artă, pictat însă de Niccolo Livaditti (1804-1858)¹⁵. Acest pictor, tot italian, se stabilise la Iași în anul 1830. El a introdus la noi genul portretului de grup. Livaditti a pictat "Familia vornicului Vasile Alecsandri", în anul 1840. În tablou sunt prezenți părinții poetului Vasile Alecsandri, sora și fratele lui. Mama poetului, Elena, ține în mână o scrisoare¹⁶ primită din Franța de la fiul ei Vasile (acesta a stat în Franța între anii 1834-1839).

În această situație, considerăm că este vorba de un capriciu al modei și că este cert faptul că acest tip de bijuterii era în vogă chiar și în Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

De fapt, coralul era folosit de multă vreme la confecționarea bijuteriilor. Pliniu cel Bătrân relatează că hindușii prețuiau coralul în aceeași măsură ca romanii perlele, primele pietre recunoscute ca podoabă au fost fragmente de coral montate în armele găsite în mormintele vechilor celți¹⁷. Dar utilizarea artistică a coralului a fost multă vreme apanajul italienilor datorită faptului că centrul pescuitului pentru corali devenise de mult Marea Mediterană.

În Franța, în secolul al XIX-lea, coralul era la mare vogă în bijuterii. Între anii 1815-1848, chiar se făcea concurență italienilor în privința exploatarea și vinderii corailor. Practic bijuteriile din coral sunt foarte răspândite până prin anul 1845¹⁸.

Pentru a putea încadra într-un curent artistic garnitura de bijuterii descrisă mai sus este absolut necesar să aruncăm o privire asupra evoluției modelor bijuteriilor în Europa în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

În cursul anilor luxul și fastul care au caracterizat moda și bijuteriile secolului al XVIII-lea, au dispărut progresiv, mai ales în Franța. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea, bijuteriile erau simple, fără pretenții ca formă și ca material utilizat. Stilul rococo lasă loc clasicismului. Sunt foarte apreciate acum parurile, garniturile alcătuite din: diademă, colier, brățară, broșă și cercei.

Între anii 1815-1848 asistăm la o perioadă când în Europa erau succesiv mai multe stiluri în artă - era moda renaissance care se manifesta în domeniul bijuteriei, prin întoarcerea în trecut cu forme de artă romană, gotică, etruscă sau maură¹⁹.

În continuare, ne-am propus să ne oprim și asupra unor analogii cu colierul aflat în garnitura de bijuterii din colecția muzeului nostru. Astfel, un colier cu 8 medalioane decorat cu pietre prețioase, unite prin trese duble asemănătoare cu colierul Mariei Burada, produs al unui atelier francez și datat 1835-1840, a fost fabricat, în 1906, de cunoscutul bijutier Henri Vever²⁰.

Un alt colier de asemenea, foarte asemănător a fost publicat într-o lucrare tot la Paris, în anul 1980. Este un colier cu patru medalioane ovale unite prin trese duble. În medalioane sunt pictate miniaturi de arhitectură indiană. Este datat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, produs al unui atelier englezesc sau indian²¹.

În concluzie, putem spune că, garnitura de bijuterii care a făcut obiectul studiului nostru, provine, cel mai probabil, dintr-un atelier francez, și a fost lucrată cu aproximație, între anii 1834-1840.

De asemenea, credem că poate fi încadrată în stilul renescentist, care era la modă în Europa la acea dată.

Faptul că întâlnim bijuterii cu elemente decorative asemănătoare, chiar identice, purtate de două persoane care au fost pictate de doi pictori diferiți, ne permite să concluzionăm că societatea moldovenească se integrase perfect în viața cotidiană europeană, în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Transformările impuse de contactul cu Occidentul civilizat nu s-au redus numai la influența observată în moda vestimentară, în reflectarea gustului literar și muzical. Ideile politice și sociale, alimentate de năzuințele spre libertate și progres ale poporului român, vor găsi de asemenea un teren prielnic la noi.

NOTE

1. Andrei Cornea, "Primitivii" picturii românești moderne, Editura Meridiane, București, 1980, p. 28.
2. H. Blazian, Giovanni Schiavoni, 1939, p. 14.
3. Ion Ghica, Un bal la curte în 1827, în Opere, vol. II, București, 1973, p. 403.
4. Albina Românească, 1844, v. XVIII, p. 285.
5. Andrei Cornea, op. cit., p. 101.
6. H. Blazian, op. cit, p. 10; vezi și Lucian Predescu, Enciclopedie, Cugetarea, p. 766.
7. H. Blazian, op. cit., pp. 24-25.
8. Ibidem, p. 31.
9. Ibidem.
10. Lucian Predescu, op. cit, p. 144.
11. Lucia Borș, Doamna Elena Cuza, 1940, p. 140.
12. Lucian Predescu, op. cit., p. 145.
13. Aurel Condrea, Gh. Adamescu, Dicționarul enciclopedic ilustrat, Cartea Românească, București, p. 1548.
14. Istoria literaturii române, II, De la școala Ardeleană la Junimea, București, 1968, p. 451.
15. Dicționar enciclopedic român, vol. III, K-P, București 1965, p. 145.
16. Andrei Cornea, op. cit., p. 89.
17. Victor Cornin Papin, Gh. Mastacan, Pietre prețioase, Editura Științifică, 1973, pp. 185-186.
18. Lydia L. Dewiel, Les Bijoux du classicisme de l'Art Déco, Gudes du collectionneur et du marche de l'Art, Duculot, 1980, p. 128.
19. Ibidem.
20. Henri Vever, La bijouterie françois au XIXe siecle, Paris, vol. II, 1906, p. 222.
21. Lydia L. Dewiel, op. cit, p. 39.

A GOLD JEWELLERY SET ATTRIBUTED TO MARIA BURADA**- Abstract -**

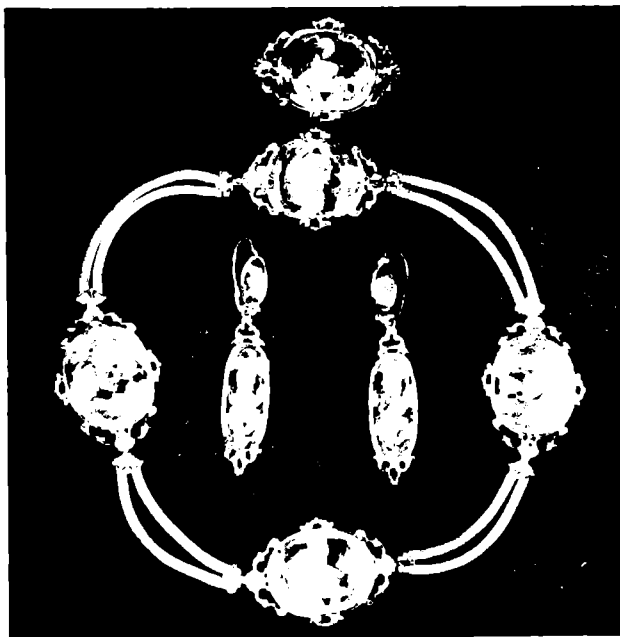
The Treasure Room of the National History Museum houses the beautiful gold jewellery set with feminine busts carved in coral which seems to have belonged to Maria Burada, the wife of a Moldavian magistrate. These jewellery pieces are representative for those in fashion in Europe between 1834-1840.

Maria Burada descended from a family of Moldavian bojars with a wide cultural opening. Giovanni Schiavoni painted her wearing the jewellery set mentioned above.

In Niccolò Livatti's painting "The Family of the Magistrate Vasile Alecsandri", Elena Alecsandri was painted with an identical jewellery set which was certainly made in a workshop of central Europe.

The existence of such jewellery with medallions, double braids and coral in Moldavia leads us to the conclusion that the Romanian society had been integrated in the European life.

Translated by Daniela Zdrenghea

**Fig. 1. Colier, cercei și broșă care au aparținut Mariei Burada
Colecția Muzeului Național de Istorie a României
Necklace, earrings and brooch that belonged to Maria Burada.
The National History Museum of Romania.**